

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ

ΝΟΥΒΕΛΕΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ | ΕΠΙΜΕΤΡΟ
ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

- 1953, ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ, β' έκδοση αναθεωρημένη 1961, η' έκδοση 2002
1954, ΜΙΑ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΥΠΟΘΕΣΗ, β' έκδοση αναθεωρημένη 1963, δ' έκδοση 1989
1959, Ο ΕΩΣΦΟΡΟΣ, β' έκδοση αναθεωρημένη 1981, γ' έκδοση 1986
1964, Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ, στ' έκδοση 1987
1972, Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ, η' έκδοση 2014
1979, ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ ΑΡΧΗΣ, ια' έκδοση 2017
1985, ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ, ε' έκδοση 2011

ΝΟΥΒΕΛΕΣ

- 1987, ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ, β' έκδοση 1987
1989, Η ΜΗΧΑΝΗ, β' έκδοση 1990
1991, Ο ΠΥΓΜΑΧΟΣ, α' έκδοση 1991
1993, ΤΟ ΣΟΚΑΚΙ, β' έκδοση 1994

ΘΕΑΤΡΟ

- 1962, ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΔΩΜΑΤΙΟΝ ΜΕΤ' ΕΠΙΠΛΩΝ, β' έκδοση 1980

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ

- 1974, Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ
1975, Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ
1975, Η ΝΥΧΤΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΑΧΑΙΡΙΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ

- 1982, ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ, β' έκδοση 1988
1984, ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ
1986, ΔΟΚΙΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΔΟΚΙΜΙΟ

- 2004, ΑΛΗΘΟΜΑΝΕΣ ΧΑΛΚΕΙΟΝ. Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΕΝΟΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΥ,
Φιλολογική επιμέλεια Μαρία Ρώτα, β' έκδοση 2014

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

- 1954, Φ. Ντοστογιέφσκι: ΟΙ ΦΤΩΧΟΙ
1954, Φ. Ντοστογιέφσκι: ΜΙΑ ΑΞΙΟΘΡΗΝΗΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
1954, Γεωργίου Φίνλεϋ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1960, Άρθουρ Κάιςλερ: ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΕΙΡΟΝ
1961, Φραντς Κάφκα: Η ΔΙΚΗ
1962, Άρθουρ Κάιςλερ: Ο ΚΟΜΜΙΣΑΡΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΓΙΟΓΚΙ
1963, Α. Τζόουνς: Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
1963, Α. Μπερν: Ο ΜΕΓΑΣ ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
1964, Φραντς Κάφκα: Ο ΠΥΡΓΟΣ
1965, Φλάννερυ Ο' Κόννορ: ΚΑΙ ΒΙΑΣΤΑΙ ΑΡΠΑΖΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ
1969, Τσέζαρε Παβέζε: Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΣΤΟΥΣ ΛΟΦΟΥΣ
1969, Τζων Κέννεθ Γκαλμπραϊνθ: Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ
1970, Ρόμπερτ Γκρέηβς: ΕΓΩ, Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ
1970, Γκιγν Κούττ: ΣΑΙΞΠΗΡ, Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΜΑΣ
1970, Λούις Ράιτ: Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
1976, Ελέιν Μόργκαν: Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
1983, Νίκος Γκατζογιάννης: ΕΛΕΝΗ
1984, Τσιχαμάτσου Μονζαμέν: ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΙΝΓΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΟΝΟΥ

ΝΟΥΒΕΛΕΣ

Φιλολογική επιμέλεια, επίμετρο,
υπομνηματισμός στα κείμενα:

MARIA ΡΩΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πεζογραφία – 440

Αλέξανδρος Κοτζιάς, *Τα παιδιά του Κρόνου*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Νάντια Κουτσουρούμπα

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και

Ελισάβετ Κοτζιά και Παναγιώτης Κοτζιάς, Αθήνα, 2017

Πρώτη έκδοση σε 1.900 αντίτυπα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Ιούνιος 2018

Κ.Ε.Τ. Β359 Κ.Ε.Π. 411/18

ISBN 978-960-16-7600-5

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ιαγουάρος	9
Η μηχανή	109
Ο πυγμαίος	229
Το σοκάκι	339
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	441
Εκδοτικό σημείωμα	495
ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.	499

Ιαγούάρος

ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ
λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων

Λουκᾶς, ιη΄ 11

*Μια ιστορία εξωφρενική.
Ο συγγραφέας όμως ευελπιστεί
πως όσοι τη διαβάσουν
θ' αναγνωρίσουν κάτι
απ' όσα αναγνώρισε ο ίδιος
γράφοντάς την.**

* Το οπισθόφυλλο του συγγραφέα στην πρώτη έκδοση της νουβέλας.

«Φιλιώ!» της φώναξα μόλις πρόβαλε από το τζαμωτό του Τελωνείου λυγερή και αεράτη με ριχτό κόκκινο μαντό – τελευταία λέξη. «Ε, Φιλιώ!... Φιλιώ!»

Στη μίζερη αίθουσα υποδοχής αλαλητό, στριμωξίδι οι παρίες του Ωνάση και της PANAMERICAN, σκέτη ζωοπανήγυρις. Μα η φωνή μου είναι κοντράλτο – δε μ' ακούει; Της έπιασα το μπράτσο. Ανασκίρτησε, λες και την άγγιξε βρικόλακας, τα μαύρα της γυαλιά σταματήσανε πάνω μου. Της χαμογελώ:

«Καλωσόρισες, Φιλιώ!... Εγώ είμαι».

Το κενό στα σουσούμια της – σαν πεθαμένα ασάλευτα – είναι δυνατόν; Τόσο με στραπατσάρανε οι. Εγώ, αντικρίζοντάς την πίσω από το καροτσάκι με τις θεόρατες βαλίτσες, ευθύς την αναγνώρισα – απaráλλαχτη όπως τότε. Ε, μην κοιτάς εγώ – πάλι καλά εγώ με όσα... Μια σκουντιά και μας χώρισε ένα πανέρι με πανί ραμμένο για καπάκι, το βαστάει αγκαλιά ένας χωριάτης κοιλαράς, η σύσταση στο πανί ορνιθοσκαλίσματα με σαλιωμένο μολύβι μελανί.

«Φιλιώ!»

Έχει τσουλήσει το καροτσάκι ως την έξοδο και καμαρωτή στις χυτές της γάμπες αγναντεύει πέρα από το κιγκλίδωμα του αεροδρομίου τη θάλασσα. Δεξιά μας ο ατσαλένιος σκελετός ενός υπόστεγου υπό κατασκευήν ορθώνει έξι πόδια σαν υπερφυσική ακρίδα κι ανάμεσα στα σύννεφα ο ήλιος γέρνει

κατά τη Σαλαμίνα. Στο ματωμένο φως ξεκρίνεις πως παρά το λούσο και την κοκεταρία της άρχισε να κόβει – ε, νισάφι, τριαντάρα και η Φιλιώ, τριάντα δύο, μπορεί τριάντα τρία... δέκα χρόνια από τότε – τα μοιρολόγια τα 'σωσα, τα δάκρυα μου στερέψαν – Τρίτη του Πάσχα χαράματα 4 Μαΐου... Μεγαθήριο ένα αεροπλάνο πουμπούνισε πετώντας χαμηλά πάνω στα κεφάλια μας, βούλωσα τ' αυτιά.

«Βρε Φιλιώ, με ξέχασες;»

«Φαντάστηκα πως ι... α... ι...»

«Τι λες;»

«Φαντάστηκα πως ήσουν στη φυλακή».

«Κουνήσου απ' τη θέση σου!»

«Ξεφύτρωσες μπροστά μου... σκιάχτηκα». Και μου γυρνάει την πλάτη, ατενίζει ξανά τη θάλασσα.

Είναι κάμποσο πιο ψηλή από μένα, φοράει και τακούνια – αυτή η καρό ζακέτα με χοντραίνει, θα τη φτιάξω παλτουδάκι της Βιβής. Κουτσογέλασα, τη σκούντησα: «Ιδού εγώ, με σάρκα και οστά!»

«Ταξιδεύω από χτες το πρωί», ψιθύρισε.

«Πάνε έξι χρόνια που μ' αφήσανε, Φιλιώ. Το '52... αναγκαστήκανε!» Και σπρώχνω στη ζούλα το καροτσάκι με τις αποσκευές, μπας και ξεκουνηθούμε. Το συγκράτησε.

«Για μια στιγμή φαντά-ι-α...»

«Τι λες;»

«Μια σουβλιά μέσα στο μυαλό μου, σκιάχτηκα. Είμαι φόβια, δεν έκλεισα μάτι στο ταξίδι».

Μ' ενοχλεί: το κούμπωμα, η παγεράδα, το ξεψυχισμένο μουρμουρητό της με την ξενική προφορά – ώς και τη γλώσσα μας λησμόνησε μέσα στα δέκα χρόνια! – σαν να 'μασταν μικρούλες και μου κάνει ζαβολιές στα πεντόβολα με τούτη την απόκοσμη πόζα της – εμένα!... η Φιλιώ η πλαγγόνα! «Αφού,

μωρέ Φιλιώ, σου το 'γραψε ο Δροσίνης πως βγήκα από τη φυλακή, πως πέθανε η μάνα, πως... πως... πως... Και τι δε σου 'γραψε ο παλιο-Δροσίνης!»

«Ι-σό-βι-α», συλλάβισε βραχνά· δε μ' άκουσε υποθέτω.

Δηλαδή, δυσανεσσήθηκε που δεν είμαι ακόμα στου Αβέρωφ ισόβια; Θα προτιμούσε δηλαδή να με 'βρει αντί στο αεροδρόμιο στα σίδερα, ισόβια; Το φαντάστηκε, λέει, και την πήρε η ψυχοπόνια. Εκ των υστέρων! Σάμπως πάτησε στο στρατοδικείο όταν με δικάσανε οι μοναρχοφασίστες, τρία δύο παίζανε στη λοταρία το κεφάλι μου, ενώ η μορφοιά είχε λακίσει. Αχ! του το 'λεγε του κακορίζικου η δόλια η μάνα: αυτήνης, γιόκα μου, δε βαστάνε οι άντζες της!... Ας όψεται ο παλιο-Δροσίνης που την κουβάλησε από τον αγύριστο για να μου αναξέει πληγές αγιάτρευτες... Κατ' ανάγκην τη φιλάω σταυρωτά στα παρφουμαρισμένα μάγουλα: «Καλωσόρισες, Φιλιώ μου! Γραφτό ήταν να ξαναταμώσουμε ύστερα από τόσα βάσανα. Καλωσόρισες στον τόπο σου... στο σπίτι σου».

Αλύγιστη σαν πτώμα. Σαστίζω πια, θυμώνω. Αλλά – τόπο στην οργή.

«Ο Λαοκράτης; Θα 'ναι κοτζάμου άντρας, το χρυσό μου. Αμερικανάκι. Η μεγάλη η δικιά μου πάτησε τα τέσσερα».

Τα μαύρα γυαλιά τής κρύβουνε το βλέμμα όπως στους βασιανιστές και στους τύραννους, έτοιμα να με πυροβολήσουνε στο κούτελο. Τι άλλο ακόμη να της πω, τι παραπάνω; Της δείχνω καλόγνωμα το θαλασσί λεωφορείο της ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ, γεμίζει ταξιδιώτες για το Σύνταγμα – ας μη χασομεράμε, Φιλιώ! Ή μάλλον... είναι κουρασμένη. Της δείχνω στην πιάτσα ουρά για ταξί οι ταξιδιώτες – καλύτερα να πάρουμε ταξί, έχει ταλαιπωρηθεί η Φιλιώ από... Ανέκφραστη, άλαλη. Μήπως είναι άρρωστη; Την τραβώ:

«Πρέπει να βιαστούμε. Η Αθήνα δεν είναι όπως τη θυμάσαι. Μεγάλωσε, ψήλωσε, πήζουνε οι δρόμοι».

Σήκωσε το χέρι της αντήλιο. Η Αίγινα στο βάθος γαλάζια μολυβιά στην άχνα του δειλινού. Καταπίνω δύσκολα τον κόμπο – χαράματα σε μια χαράδρα στην Αίγινα, Τρίτη του Πάσχα, στρογγυλά δέκα χρόνια από τότε, την Πρωτομαγιά τού είχα το μνημόσυνο στον Άγιο Κωνσταντίνο. Αρχιερατικό. Της χάιδεψα την πλάτη κι ας μας παράτησε η, μαζί με το παιδί της λάκισε – δε βαστάνε οι άντζες της!

«Γιατί ήρθες να με προϋπαντήσεις, Δήμητρα;»

«Φιλιώ!»

«Με τις γαλιφιές δε θα με ρίξεις. Ο Λη Μάνος έχει δικαιώματα».

Ε, αυτό είναι από τ' άγραφα! Καμωματού και ασυνάρτητη, αναιδής, όπως τότε υστερική, ανεύθυνη μες στη συφορά. Έχω αγανακτήσει, ως και τ' όνομα του Λαοκράτη παραποήσε, ο γιος ενός ήρωα με μασκαρεμένο ονοματεπώνυμο, ούτε γκάγκστερ! Της τα κοπανάω τσεκουράτα: Αφού... αφού η Φιλιώ, προτιμότερο... οι δρόμοι μας χωρίζουνε αμέσως! Έκανα το λάθος εγώ παράτησα τη δουλειά μου, το φροντιστήριό μου... ξεροστάλιασα για να την υποδεχτώ στο αεροδρόμιο. Χαίρετε! Και στο δικαστήριο θα δούμε ποιος... Ντροπή! Μια φαμελιά στα δικαστήρια! Ανθρωποφάγοι! Έτσι την ορμηνεύει ο μπαγαπόντης ο Δροσίνης. Χαίρετε!... Πάλι κοντοστάθηκα: «Είχα την αξίωση, τουλάχιστον στη μνήμη εκείνού... τέτοια συμπεριφορά σε μένα... τέτοιο φέρεσιμο η κουνιάδα μου! Ναι, ανθρωποφάγοι!»

«Το φοβόμουνα πως θα ήτανε μαρτύριο», γράπωσε τη λάβη στο καροτσάκι και με τα δυο της χέρια.

«Τι έπαθες, Φιλιώ;»

Πίσω από τα μαύρα γυαλιά κυλάνε τα δάκρυα, λαμπυρίζανε στα πεταχτά της μήλα. «Εσύ μ' ανάγκασες, Δήμητρα».

«Να μην ξημερωθώ!»

«Δε θα γυρνούσα στην Ελλάδα. Ποτέ! Το είχα πάρει όρκο».

Με το ζόρι την κάθισα στο καφενείο όσο να συνεφέρει. Ρούφηξε μονοκοπανιά το κονιάκ που τη φίλεψα – αλκοολική τρελοαμερικάνα κατάντησε; Μήτε αθώα μπίρα δεν έβαζε στο στόμα – μέσα στην ξεφάντωση της απελευθέρωσης, συλλαλητήρια, παλλαϊκό παραλήρημα... εγώ οργάνωσα στο εξοχικό κέντρο Μεξικάνα τη γιορτή της Λευτεριάς, 28η Οκτωβρίου 1944, χορευτική ορχήστρα πλήρης, σύσσωμος ο λαός της συνοικίας, μου απένειμε έπαινο ο γραμματέας της αχτί... η ξιπασμένη ουδέ στις χαρές της – δυο εβδομάδων νύφη – καν μια γουλίτσα μπίρα η αγέλαστη! μας έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου η έρμη η μάννα, πού την περιμάζεψες την κόρη του ψιλικατζή, εσύ 'σαι αρχιτέκτων γιος του Καλλιμανόπουλου!... Και ορίστε! Κατάπие το σκέτο σπέρτο γλουπ μια καταψιά η καταβόθρα μόλις το γκαρσόνι σέρβιρε τα ποτά στο τραπεζάκι ανάμεσά μας. Ίσα που πρόλαβα να της ευχηθώ ολόκαρδα: «Στην υγειά σου, Φιλιώ μου, να μας ζήσει ο Λαοκράτης!»

Κούνησε το κεφάλι.

«Γιατί δε μας τον έφερες, Φιλιώ; Να γνωρίσει τον τόπο του, το αίμα του».

Με κοίταξε – την καταλαβαίνω – εμβρόντητη. Και δεν αφήνει το καροτσάκι – μήπως της κλέψουν τις βαλίτσες! Της σφίγω το χέρι πάνω στη λαβή.

«Το ξέχασες, καλή μου, στην Ελλάδα τον άνθρωπό μας τον πονάμε. Εκεί δεν ξέρουνε συγγένεια».

«Είχα ορκιστεί...» Αγναντεύει τον ορίζοντα, ουρανό και θάλασσα, δίχως ν' αποχωρίζεται τ' απαίσια γυαλιά, σκυθρωπή και μουγκή με τη μαυρίλα στα μάτια της, αν και ο ήλιος βούλιαξε πίσω από τα σύννεφα, μouxρώνει. Ουφ, σώνει πια! Ο γυρισμός, η νοσταλγία, η ξενιτιά... μου φέρουν αναγούλα οι μικροαστικές λιγωμάρες – πλην ανάγκη και... έχεις δυο κόρες, Δήμητρα! Και ούτε καν προσέχει που μάλλιασε η γλώσσα μου να της αναλύω ότι είναι ντροπή!... ντροπή! Σε ξενοδοχείο ασυνόδευτη σαν καμιά παστρική; Α, ντροπή! Τι θα πει ο κόσμος να το μάθουνε; Και τι έχει να ωφεληθεί η Φιλιώ; Οι δικηγόροι είναι ψεύτες, μασκαράδες, μοναχά τη γούλα τους γνοιάζονται. Ο Αντρέας ο Δροσίνης...

Γύρισε απότομα – για να μ' επιπλήξει;

«Μασκαράς των μασκαράδων! Συκοφάντης!»

«Με τον αδερφό σου μαζί δικάστηκε... από το σχολείο ήτανε φίλοι». Στα κίτρινα όλο νικοτίνη δάχτυλα τρεμοπαίζει το τσιγάρο της – το δεύτερο που φουμάρει μες στον κόσμο, ξεφυσάει τον καπνό από τα ρουθούνια ίδια πρόστυχη κι ας είναι η βεράντα του καφενείου φίσκα, Φράγκοι τουρίστες και Ρωμιοί μετανάστες με τα μπογαλάκια τους, συν γυναιζί και τέκνοις το κατευόδιο. Πτήσις τάδε, αναγγέλλει το μεγάφωνο, αναχωρεί διά, τελευταία ειδοποίησις... Μαζί με τη βαβούρα η ηλεκτρική φωνή μου ερεθίζει το νευροφυτικό. Τη θέτω απερίφραστα προ των ευθυνών της: Εμείς, μια οικογένεια, θα γίνουμε ρεζίλι! Από γινάτι! Α, ντροπή!... ντροπή! εξανίσταμαι. Και όσο θα μείνει στην Ελλάδα, η Φιλιώ θα κάτσει στο σπίτι μου... στο σπίτι της!

Σωπαίνει.

Γι' αυτό της αγκαζάρισε κάμαρη σε ξενοδοχείο ο μπαγαπόντης ο Δροσίνης, εξανίσταμαι. Για να μας διασύρει στην Ακράτα. Και την ίδια τη Φιλιώ θα τη γεβεντίσουνε και τη φα-

μελιά του αντρός της. Τι θ' απολογηθώ στον Ηλία εγώ αν επιστρέψω δίχως τη Φιλιώ;

Φουμάρει. Και σωπαίνει.

Τον θυμάται τον Ηλία; τη σκουντώ μ' ένα όμορφο χαμόγελο.

Μου γνώφει.

Ούτε που κατάλαβα – τον θυμάται ή δεν τον θυμάται; Κολλητό στη βεράντα το παράπηγμα, στην είσοδο σουλατσάρει ένας μπάτσος, το Τμήμα του αεροδρομίου. Καταπίνω πίσω από τα δόντια τη φωνή: Είχε τραυματιστεί στου Μακρυγιάννη. Πρώτες μέρες του Δεκέμβρη – δε θυμάται; Μας τον έστειλε μ' ένα ελασιτάκι ο Φάνης... Εκείνος ο ξανθούλης που γιατροπορέψαμε στο σπίτι μας... φοιτητής της Ανωτάτης Εμπορικής. Αχ, τράβηξε και δαύτος ο άμοιρος! σηκώνω ως τη μύτη το ρολόι μου – εφτά και είκοσι – όχι πως είμαι μύωψ· να μην της διαφύγει. «Ε, κινάμε σιγά σιγά, Φιλιώ; Τι λες;»

Δε λέει. Φουμάρει.

Απαυδισμένη στράγγιζα την γκαζόζα μου – πώς το λαχταρώ κι εγώ ένα τσιγαράκι, ας ήμασταν στο σπίτι να. «Φιλιώ, θα πικραθούμε πολύ εάν... θα μας πειράξει. Ο Ηλίας...», της χαϊδολογώ πάνω στο άσπρο μάρμαρο τα δάχτυλα. Είναι και τα νύχια της τέλεια, από τη μανικιουρίστα κατακόκκινα, δεν τα τρώει ο νεροχύτης. Ένα διαμαντάκι στον παράμεσο σπιθοβολάει έτσι που ο ήλιος ξεμύτισε χαμηλά ανάμεσα στα σύννεφα και τα πυρπολεί ως τα μεσούρανα. Βέρα δε φοράει. Την παράτησε ο κουτούλιακας που την κουκουλώθηκε; Μήτε πέντε μήνες η αισχρή!... εγώ ισόβια στου Αβέρωφ να θρηνώ το παλικάρι μας, είκοσι εννιά χρονώ κυπαρίσσι επιστήμονας – πώς δεν παρεφρόνησε η έρμη μάνα στο σπίτι μας κούτσουρο; Μέσα στη συφορά την εγκατέλειψε η βρόμα και βολόδερνε.

Μάθαμε πως δεν υπέγραφε την άδεια για το γάμο ο δεσπότης, αυστηρά την επιτίμησε: να παρέλθει ο πένθιμος ενιαυτός! Λοχίας της Αποστολής το Αμερικανάκι της, μάθαμε πως ο στρατηγός Βαν Φλητ άσκησε πιέσεις στον αρχιεπίσκοπο... αχ, Θε μου! τρίτο τσιγάρο ανάβει, τσιμινιέρα το λαρύγγι της, γι' αυτό μιλάει σαν βραχνόκοτα, που κελάριζε η φωνή της δροσερής. Σηκώνομαι και ό,τι θέλει ας γίνει, αδιαφορώ.

«Φιλιώ, στην πιάτσα κάθονται ταξί. Θα φτάσει αεροπλάνο και...» Αδράχνω εγώ το καροτσάκι. Ξεκινάω.

Λαχάνιασε ο ταξιτζής όσο να φορτώσει τα μπαγκάζια της – τρεις βαλίτσες από γκρίζο δέρμα, τεράστιες, όρια δεν έχει η φιλαρέσκειά της· πόσα φουστάνια κουβάλησε; Σκύβοντας για να 'μπει στο ταξί μού λέει απολογητική:

«Θέλω να ξαναδώ τη γειτονιά. Έχω φέρει και στα παιδιά κάτι δωράκια... Λίγο θα μείνω, ίσα ίσα...»

«Όπως αγαπάς».

«Δήμητρα», ορθώθηκε από μένα ένα κεφάλι πιο ψηλή, «τη διαθήκη θα τη χαλάσουμε!»

«Στην ώρα του το καθετί. Έλα! έλα να φύγουμε!»

«Είναι άκυρη η διαθήκη. Θα παραιτηθείς και θα ισχύσει ό,τι ορίζει ο νόμος. Μισά εσύ, μισά τ' αγγόني».

«Σ' έφτιαξε δικηγορίνα πρώτης ο Δροσίνης), της χαμογελώ πικρά. Τη χτύπησα στην πλάτη: ας έμπει, επιτέλους, νυχτωθήκαμε!

«Έβαλες τη γριά όταν ξεμωράθηκε και τα 'γραψε πάνω σου. Άδικο, Δήμητρα, άδικο! Ο Λη Μάνος... δεν τον έφερα μονάχη μου στον κόσμο!» γρύλισε επιθετική βγάζοντας τα μαύρα γυαλιά, θαρρείς θα μου χιμήξει. Αλλά το βλέμμα κάτω από τα πυκνά ματόκλαδα είναι ψόφιο, το βαραίνει κάτι ανυπόφορο... σαν κούραση, σαν χρόνιος ύπνος ή απόγνωση. Πατίκωσα τα χείλια για να μην ξεφωνίσω: Όλα πληρώνονται, Φιλιώ,

και όπως στρώσεις θα κοιμηθείς, πληρώνονται! Να μη με λένε Δήμητρα αν εσύ δεν έχεις καταντήσει τοξικομανής!

Αν ήξερα πως ο ταξιτζής είναι δικός μας – ήγγικεν η ώρα και ουαί! θα σου 'λεγα, οι Εφιάλτες ξεπουλήσανε τα πάντα στους Αμερικάνους, στην Εμπάσκο, χάρισανε στο Νιάρχο ναυπηγεία για να επισκευάζεται στο Σκαραμαγκά ο Έκτος Στόλος, θα σου 'λεγα έτσι που σ' έχω καθηλωμένη στο πλευρό μου, το ταξι πετάει πουλί στην παραλιακή λεωφόρο, ε, θα σου τα ψάλω από την καλή, θα σου 'λεγα, ώς και ο φονιάς ο Πλαστήρας δίστασε να παραδώσει τον ηλεκτρισμό στα μονοπώλια και τον ξεπαστρέψανε οι εθνομειοδότες, θα σου 'λεγα. Στο Έντεμ κάμποσα κεφαλάκια κολυμπάνε στ' ανοιχτά, καλοκαιριάζει, πρέπει και τα παιδιά να κάνουν μπάνια, θα τα πάω στην Ακράτα τον Ιούλιο, ας ήξερα ο ταξιτζής τι καπνό φουμά... παλιοβρόμα, θα σου 'λεγα, εύθυμη χήρα ανήθικη δε σεβάστηκες τη μνήμη του αντρός σου, του αδερφού σου τη μνήμη δε σεβάστηκες, θα σου 'λεγα, πόσο θα συγκρατήσει ακόμα ο Καραμανλής τη σαπίλα; Ξαναδιορίστηκε προχτές πρωθυπουργός ο πουλημένος κι ο κοσμάκης πεινάει, μεταναστεύει Γερμανία Καναδά Αυστραλία, τσούλα χασικλού, θα σου 'λεγα, δες τι βγάλανε οι κάλπες την περασμένη Κυριακή, θα σου 'λεγα αν ήτανε δικός μας ετούτος ο μουστάκις – πολύ μαλλιαρός, πολύ μαυριδερός – παρακρατικός... ας οργίασε η προεκλογική τρομοκρατία, θα σου 'λεγα – περάσαμε το Φλοίσβο ή όχι; – χεροπόδαρα δεμένους στην ξενοκρατία μάς παράδωσε ο ραγιαδισμός του Παπανδρέου, όμως νά! το Κόμμα αναδείχτηκε δεύτερο στις

κάλπες, πρώτο ουσιαστικά, θα σου 'λεγα, η Λευτεριά κοντοζυγώνει, ξεσηκώθηκε ο Λίβανος, τον Νίξον τον κυνηγήσαν με τις πέτρες στο Καρακάς, στο Περού. Η Βιβίκα κι η Μαρούλα μου θα πάρουν το χαρτί από σοσιαλιστικό γυμνά-, σοσιαλιστικό δημοτικό, με τ' όπλο παρά πόδα ξαποσταίνει ο Δημοκρατικός Στρατός – «αχ!» βαριαναστέναξα, και να μην ήταν τότε ο σεχταρισμός του Ζαχαριάδη και της κλίκας του, θα σου 'λεγα... αμ, δεν ξέρω τι καπνό φουμάρει ο, μοιάζει για χαφίες, φρενά-

«Χριστούλη μου!» Ο σφάχτης στα νεφρά – έχω βροντήξει στο κάθισμα σαν τσουβάλι με πατάτες. Η Φιλιώ μου χάιδεψε το γόνατο, τα βασιλεμένα μάτια με ρωτάνε. Της σφίγγω το κόκκινο μαντό, βογκάω: «Μανούλα μου!»

«Πονάς;»

«Χάνομαι».

«Πού χτύπησες;»

«Τότε, οι... με σακατέ», στωικά ραγίζω ένα χαμόγελο.

Ο μουστάκιας έχει κρεμαστεί έξω από το παράθυρο και λέει λέει λέει χαμηλόφωνα κατηχεί τη σημαιοστολισμένη αρκούδα που χτυπάει τσοκ τσοκ με νάζι τα πασούμια της στην άσφαλτο, η Ασφάλεια χορηγεί – νά το Τροκαντερό, γλεντοκοπάνε οι πλουτοκράτες με τις πρόστυχες, ως πότε θα χαίρονται τα λύτρα της εθνοπροδοσίας; Δικός μας δεν είναι ο ουραγκοτάγκος, κάτι χερούκλες τριχωτές πάνω στο τιμόνι, του Κομποχόλη θα 'ναι εξάπαντος, χορηγούν άδειες για ταξί σε λογιώ λογιώ καθάρματα χαφιέδες, έχουν τη σπιουνιά στα εγκεφαλικά τους κύτταρα, μαυριδερός μουστάκιας ήτανε κι ο μπόγιας που μου 'βγαλε τα νύ-, ο αυταρχισμός-σεχταρισμός αποφάσισε η 6η Ολομέλεια, θα σου 'λεγα, μέσ' από τα χέρια μάς ξεγλίστρησε η νίκη, να μην ήτανε η προσωπολατρία, η κλίκα, θα σου 'λεγα μα εσύ δε νοιάζεσαι, πρόδωσες το Κίνημα εξωμότησσα, θα σου 'λεγα, τολμάς και μου διεκδικείς τάχα για το

μπασταρδάκι σου το σπίτι του πατέρα μου! Παλιοαμερικάννα – σ’ αυτό το σπίτι γεννήθηκα, έπλεξα όνειρα ευτυχίας, ανασταίνω τα παιδιά μου – που μόλις μυρίστηκες δολάριο έπαιξες την τιμή σου στον Ιππό... α, στρίψαμε το Δέλτα, τρέχουμε στη Συγγρού, ίδια τεντωμένη σταχτιά κορδέλα ανηφορίζει. Ο Λυκαβηττός στο βάθος γκριζος κάτω από τα σύννεφα, έχουνε χαμηλώσει ως το εκκλησάκι κατάμαυρα – θα βρέξει; Εδώ κι εκεί ανάψαν φώτα στα παράθυρα. Να παρακολουθούσες κακομοίρα μου πώς χαρακτηρίζει η Φωνή της Αλήθειας τα τσακάλια του δικού σου φυράματος, θα σου 'λεγα αν δε με κατασκόπευε τούτος ο χαφιές. Επίκειται η Νέμεση, προδότισσα, θα σου 'λεγα, στην Κατοχή αγωνίστηκες για την εθνική ανεξαρτησία, για το σοσιαλισμό, οι φασίστες ντουφεκίσανε τον αδερφό σου παλικάρι αδάμαστο, γι' αυτό σε στεφανώθηκε σκύλα ο Φά... Από το καθρεφτάκι με κιαλάρει ο μουστάκιας αν και δε βγάζω λέξη εγώ κουβεντιάζω ενδιαθέτως, συλλογιέμαι, μπορεί να ήταν εσατζής στο έκτακτο στρατοδικείο ή εγκάθετος. Με αναγνώρισε; Δήμητρα επαγρύπνηση! Στο πλάι μου η Αμερικάννα ανάδεψε, τσιτώνει το λαιμό της δεξιά κι αριστερά σαν να πνίγεται.

«Τι έπαθες, Φιλιώ;»

«Αγνώριστη έγινε η Αθήνα».

«Δε σου τα 'λεγα εγώ; Έχω δίκιο που...»

«Χτίζουμε, χτίζουμε... πολυκατοικίες όπου να γυρίσεις, αυτοκίνητα».

«Χτίζουν οι σπεκουλαδόροι...» – τον τάφο τους, συμπλήρωσα ενδιαθέτως. Ο χαφιές κάτω από το μουστάκι του μαμούλησε:

«Πολυκατοικία συνεργεία...»

Φυσικά τι εννοεί δε σκοτίστηκε: ούτε που πήρε φόρα και μας λέει ασταμάτητα, ηφαίστειο η λαϊκή κατακραυγή ξανα-

φουντώνει πουλημένη, συλλογιέμαι, η κυρία Μαρουσώ η ηρωίδα σε δέχτηκε στο σπίτι του Καλλιμανόπουλου σαν μάνα, συλλογιέμαι, κοντεύουμε στη Νέα Σμύρνη, τ' αυτοκίνητα που κατηφορίζουν τη Συγγρού για το Φάληρο ανάψαν τα φανάρια, όπως σε μια γυναίκα υπάλληλο ο διευθυντής ανήθικες προτάσεις, μονολογεί χαμηλόφωνα ο μαυριδερός σκυμμένος στο τιμόνι προσπερνάει ένα μοτοσάκó γυμνό χωρίς φτερά που εκπυρσοκροτεί οπλοπολυβόλο. Α! συλλογιέμαι, συνεργία του σκότους έλεγε και τέντωσα τ' αυτιά, πουλάνε οι εργολάβοι εν τω πονηρώ κατάχρηση δυνάμεως, μας λέει, ο αφελής λαός στενάζει, λέει, επειδή οι υπάλληλοι φοβούνται μη χάσουν τη δουλειά τους, λέει, όπως πριν από τον Κατακλυσμό των ημερών του Νώε, λέει, όπως μια μπαλαρίνα εάν δεχθεί να την κοιμηθεί ο ιμπρεσάριος, λέει, λέει κι εγώ έχω απομείνει: πούθε κατέχει τόσες γνώσεις ο κύριος ταξιτζής; Κάτι κοσμογυρισμένος, κάτι μελετημένος φαίνεται αν και παιδί του Λαού δε θα 'ναι ταξιτζής του Κομποχόλη. Λέει: ζούμε στις τελευταίες μέρες αυτού του πανούργου κόσμου. Γεια στο στόμα σου! ενδιαθέτως αναφώνησα. Αυτού του συστήματος πραγμάτων, λέει, θα καταστραφούν εκείνοι που καταπιέζουν συνανθρώπους τους, λέει κι εγώ έχω ξεραθεί κατάπληχτη, αν και δύσκολα ξεκρίνω κάποιες φράσεις σπαραγμένες κάτω από τα χοντρά μουστάκια ενώ ο φίλος λέει λέει λέει ακατάσχετα. Όχι πως βριακούω – είναι ν' απορείς που τέτοιος άντρακλας θηρίο μιλάει τόσο χαμηλόφωνα, τρόπον τινά μονότονα, νομίζεις ότι ένα μαγκάνι τραβάει μέσ' από το μυαλό του τα λεγόμενα.

«Εγώ είμαι μαθηματικός καθηγήτρια», ανάγειρα εμπρός ακουμπώντας τους αγκώνες στη ράχη του καθίσματος.

Μας λέει: «Πόλεμοι και πείνα και αύξησις του εγκλήματος και της ανομίας».

Του χαμογελώ στο καθρεφτάκι: «Αδιόριστη, δεκάξι χρόνια... για ευνοήτους λόγους».

Και πάλι λέει λέει λέει σάμπως οι τυπικές κουβέντες που άλλαξα τυχαία με τούτη την αισχρή ανοίξανε κάποια μυστική εμπατή στα σωθικά του και μονομιás ξεχύνονται όσα έχει στοιβάξει χρόνια μέσα του. Σε μυρίστηκε παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, ποια ήσουν εσύ και ποιος ο Φάνης μας, αγράμματη άξεστη κόρη του μπαρμπα-Σταύρου του φαφούτη, συλλογιέμαι, η μέρα με τη νύχτα αταίριαχτοι, βαρυγχομούσε νύχτα μέρα η δόλια η μάννα, συλλογιέμαι, δεν το χάρηκε που η καθοδήγηση με την απελευθέρωση ανέβασε το Φάνη μας σε πόστο στο όργανο της πόλης, η τσούλα στο πλευρό μου αμίλητη, ακίνητη, σαν αιωνίως βυθισμένη στους τεχνητούς παρადείσους της, ούτε χαμπαρίζει που ο μαυριδερός εξακολουθεί να λέει να λέει, τα φλογερά του μάτια μες στο καθρεφτάκι τα πυρώνει ο πυρετός, οι Ισπανοί, μου λέει, λένε Θαρακόθα οι ισπανόφωνοι λένε Σαρακόσα, μου λέει, συμπέρασμα όπερ έδει δείξει: ο Πύργος της Βαβέλ!

«Πράγματι, ο καπιταλισμός...»

«Γιατί στρίψαμε; Δεν κάθες στο σπίτι;» σκίρτησε ξυπνώντας από το λήθαργο η Αμερικάνα.

Την καθησυχάζω: «Πάμε από την Ακρόπολη, Φιλιώ, από το Θησείο... Το λησμόνησες, Φιλιώ μου, δέκα χρόνια που παράτησες τον τόπο σου. Έτσι φτάνουμε πιο γρήγορα». Ξεβράκωτη επειδή ήσουν δικιά μας, συλλογιέμαι, συμμορφώθηκε με τη γραμμή της οργάνωσης ο Φάνης και σε στεφανώθηκε για να λύσει το σεξουαλικό του πρόβλημα βρομιάρα, συλλογιέμαι κι αναπήδησα – εις θάνατον! Μάλιστα, ο μαυριδερός μασούλησε κάτω από τα μουστάκια του εις θάνατον και το αμάξι του αγκομαχάει στην ανηφοριά του Φιλοπάππου. Δες τι παλικάρι δικάσανε οι δολοφόνοι, συλλογιέμαι και τα 'χω πια

χαμένα – ώστε δικός μας είσαι σταυραϊτέ μου, ανέκραξα ενδιαθέτως, για το Λαό αφήρησες το εκτελεστικό απόσπασμα! Ακόμη ένας δικός μας ήρωας παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, ανίσθητη δεν καμαρώνει η ψυχή σου που αντικρίζεις τα Προπύλαια την Πνύκα, συλλογιέμαι. Κάτι μου το 'λεγε εξαρχής, δε μου φαινόταν του Κομποχόλη ο λεβέντης, συλλογιέμαι, ασχέτως που εγώ τον υποπτεύθηκα, ίσως επειδή εκφράζεται κάπως ανορθόδοξα. Μου λέει, χαμηλόφωνα, μονότονα: με παρρησία οφείλεις, λέει κι αυτός στον ανταρτοπόλεμο καθόλου, με παρρησία ομολόγησε... Ε, νά γιατί σε δικάσαν άμοιρε οι δολοφόνοι, συλλογιέμαι, ας μην ήταν εδώ η πατσαβούρα να με αδικοβάλει στον άντρα μου κι εγώ θα σου χτυπούσα συντροφικά την τίμια πλάτη, συλλογιέμαι, έχει ένα σβέρκο σαν αθλητής πυγμάχος που σκληραγωγήθηκε στην πάλη του Λαού... το πέταξε το όπλο ευθύς ως του το δώκανε στο Κέντρο Εκπαιδεύσεως, μου λέει ο σύντροφος και ζωηρεύει η φωνή του, χρωματίζεται: πάρε το όπλον της πατρίδος σκερβελέ τον απειλεί στο διοικητήριο ο κύριος ταξίαρχος, μου λέει, λάβε το όπλον είναι ευλογημένο τέκνον μου τον νοθετεί στο δεσμητήριο ο ψεύτικος θρησκευτικός πρεσβύτερος του Κέντρου Νεοσυλλέκτων, λέει, πλην ο σύντροφος αρνήθηκε, δεν άγγιξε όπλο αρνήθηκε, μου λέει, να σκοτώσει, ού φονεύσεις!... γι' αυτό θα σε στήναν στη χαράδρα τα χαράματα οι δολοφόνοι, συλλογιέμαι, η Αμερικάνα άλλαξε θέση στο πλευρό μου, δυσανασχετεί. Τους θυμίζω:

«Στου Χατζηκώστα μαρτύρησαν αθώοι στη γερμανική και στην αγγλοαμερικάνικη Κατοχή».

Η Πειραιώς – τη διασχίσαμε – κατάφωτη, πήχτρα αυτοκίνητα. Κάποτε περνούσε από τη Θερμοπυλών το πράσινο τραμ το 10 αλλά ο παλιο-Καραμανλής υποδουλώθηκε στους ξένους και με το έτσι θέλω το ξήλωσε. Η Αμερικάνα έχει κολλήσει

στο παράθυρο – νά το Μεταξουργείο, φτάνουμε – η ανάσα της σιγοσφυριχτή. Ε, δε μου 'χει ξανασυμβεί, μοχθηρή δεν είμαι, απεναντίας... όμως με συνεπήρε η χαιρεκακία: γιατί συγκινηθήκες που γύρισες βρομιάρα; συλλογιέμαι. Τι του ήσουν εσύ του Φάνη μας; Μια τρύπα! Ο Φάνης ήταν στέλεχος, αν δεν τον σκότωναν οι φονιάδες θα 'φτανε ψηλά, στην επιτροπή πόλης γραμματέας, στην κεντρική επιτροπή, μπορεί και στο... ο Φάνης ήταν αφοσιωμένος στο Κίνημα ψυχῇ τε καὶ σώματι πατσαβούρα, συλλογιέμαι, για το θρίαμβο του Αγώνα χρειάζονταν μια τρύπα, συλλογιέμαι, γι' αυτό σε στεφανώθηκε, μια τρύπα στεφανώθηκε μια τρύπα... μπα, γιατί κολλήσαμε; Ο Άγιος Κωνσταντίνος. Απόψε, παραμονή της χάρης του, μέγας εσπερινός και τα λοιπά, η εμποροπανήγυρις στην πλατεία ξεχειλίζει ως το δρόμο, κοσμοχαλασιά, αργοδιαβαίνουμε τη Λένορμαν, τα στίφη των πανηγυριστών-σουλατσαδόρων, οι ασετυλίνες στους μπάγκους περιλούζουν τις φτηνοπραμάτειες με γαλατερές σκιές και φως. Του 'κοψε τάχα του προκομμένου να φέρει τα μικρά, να τους ψωνίσει κάνα ψευτοπαίχνιδο ή όλα στην άραχλη ζωή πρέπει να τα φροντίζω εγώ; Στο ανοιχτό παράθυρο τρύπωσε ένας τενεκές-κουμπαρας, πενταροδεκάρες κουδουνίζουνε μπροστά μου.

«Άιντε χάσου, μυζού!» αποπήρα τη διακονιάρα – μάλλον το παράκανα – κοπελίτσα αχαμνή, νοστιμούλα. Μας έχει καθηλώσει μια μπάντα που παίζει «Τ' αϊτού ο γιος» – δικαίως αγανάχτησα, άγριο γιορτάζει το κωλόπαιδο. Μπροστά ένας κακάσχημος ίδιος αναιμικός μογγόλος με σημαδεμένο κούτελο οδηγεί από το σακάκι κούτσα κούτσα δυο αόμματους – μια φουσαρμόνικα ένα μπάντζο – το βλέμμα του με φαρμάκωσε οχιά. Πίσω τους ένας μεγαλόσωμος μεσόκοπος βαράει μια γκρανκάσα υψώνοντας χαμογελαστός τ' άδεια μάτια του στα σύννεφα. Τον σέρνει μια πηδηχτούλα από το σακάκι.

Το ταξί φρενάρισε στην πόρτα μου. Αραδιάζουμε στο πεζοδρόμιο τις τρεις ασήκωτες βαλίτσες. Ο σύντροφος ταξιτζής μ' ευχαριστεί – εγώ τον πλήρωσα· υπέρογκο το ποσό, μα δεν άφησα ν' ανοίξει η Φιλιώ την τσάντα της κατ' ουδέναν τρόπο, της έπιασα τα χέρια. Ο σύντροφος σκύβει πλάι στο τιμόνι, μου προσφέρει ένα φτενό φυλλάδιο. Στο μισοσκόταδο του δρόμου ο τίτλος δυσδιάκριτος. Φούσκωσε η καρδιά μου – παράνομο έντυπο; Οι μάρτυρες σπουδαστές... ή κάτι τέτοιο μασουλάει κάτω από τη μουστάκα.

Μου κράτησε το χέρι η Φιλιώ. «Δεν το θέλουμε!»

«Ο έσχατος καιρός της Βαβυλώνας!»

«Παράτα μας!... στρίβει», τσίριξε η Φιλιώ υστερικά.

Τι τρέχει; Χάθηκε στη γωνία το ταξί σαν να το πετροβόλησαν. Απαιτώ να μάθω γιατί η Φιλιώ κακομήλησε στο σύντροφο. Βαστάει το μέτωπό της και μαγνητισμένη αποθαυμάζει τα μπαλκόνια μου, την αχηβάδα με το πήλινο άγαλμα της Τερψιχόρης, τη σοφίτα. Ξεκλειδώνω την εξώπορτα, χτυπάω και το κουδούνι να κατεβεί ο Ηλίας να κουβαλήσει τις βαλίτσες. «Γιατί τον πρόγκιξες, Φιλιώ;»

«Φανατικοί! Σου γίνονται τσιμπούρι άμα δεν τους διώξεις».

«Πού ξέρεις εσύ τι ήτανε;»

«Μάρτυρας του Ιεχωβά. Δεν άκουγες; Μας αλάλιασε στο κήρυγμα».

Σιωνιστές μασόνιοι γκάγκστερ κομποχόληδες!... Στο πρώτο σκαλί βροντοφωνάζω καταπάνω: «Κουφάθηκες, Ηλία; Όλα να τα φροντίζω εγώ!»

Τα μικρά χοροπηδούν μέσα έξω από την κουζίνα ίδια κανιβαλάκια, με αλάλιασαν, δε μ' αφήνουν ν' αυγοκόψω την ψαρόσουπα.

«Βιβή, θα σου ξεριζώσω τη γλώσσα αν ξαναουρλιάξεις! Τρέχα και συ, Μαρούλα, στη θεία σου! Δώσ' της ένα φιλάκι, τρέχα!»

Τρέχουνε ζουρλαντισμένες και οι δυο με τις αμερικάνικες κούκλες, που έβγαλε από τη βαλίτσα η Φιλιώ και τους χάρισε – η αλήθεια είναι: απίθανες κούκλες. Και πανάκριβες. Τις ντύνεις και τις γδύνεις, τις χτενίζεις, σου ανοιγοκλείνουν μάτια και στόμα, σου μιλάνε. Πάει να με τουμπάρει με τα δώρα της, αμ έννοια σου! Θα με μάθει οσονούπω... Ανάβω την ηλεκτρική να ζεσταθούν τα μπουρεκάκια. Ίσαμε πόσο να της στοίχισε η ηλεκτρική ξυριστική του Ηλία; Ποιότης άλφα άλφα. Παρομοίως και η δερμάτινη ζακέτα που έφερε για μένα – ε, φαντάσου, μετά δέκα χρόνια να θυμάται το νούμερό μου η Φιλιώ. Μου ταίριαζε λες και την έραψα επί παραγγελία.

Τις βαλίτσες όμως η Φιλιώ τις άνοιξε και τις ξανάκλεισε κάτω στην είσοδο. Εκεί, σιμά στην εξώπορτα, απόμειναν. Δεν άφησε να τις ανεβάσει ο Ηλίας στο δωμάτιο που της έχω ετοιμάσει – στη δικιά της κρεβατοκάμαρα, την καλόπιασα, την έκαμα χρυσή: η κάμαρά τους όπως την άφησε, ανέγγιχτη από τότε. Όχι, μόνο για να κουβεντιάσουμε λιγάκι σαν άνθρωποι, μου το ξέκοψε εμφαντικά και το βλέμμα της άψυχο ξεχάστηκε στο πορτί που βγάζει στον κήπο μας. Αν σταθείς άκρη άκρη κοντά στη βερικοκιά μας φαίνεται στην πλατεία η εκκλησιά και το χαγιάτι του μπαρμπα-Σταύρου του Πετρίδη πάνω από το ψιλικατζίδικο. Τάχαμου η νοσταλγία, ε; από τα μάτια πιάνεται, στα χείλια κατεβαίνει. Κουραφέξαλα! Στον κήπο κατέβηκε ο Φάνης το πρωινό εκείνο, ζύγωσε τη βερικοκιά και παρατηρούσε συλλογισμένος το χαγιάτι, επειδή οι τσιρίδες της

είχανε αναστατώσει τη γειτονιά – τελευταίος χειμώνας Κατοχής, οι Γερμανοί ντουφεκίσανε το Θάνο. Μια τρύπα ήσουν μια τρύπα! Ο Φάνης ήταν στέλεχος... Έπειτα, κρατώντας τα κουτιά και τη σακούλα με τ' αμερικάνικα δώρα της, κίνησε αποφασιστικά αλλά στο τρίτο τέταρτο σκαλοπάτι απολιθώθηκε. Εγώ ξερόβηξα. Έστριψε τα κουρασμένα της βλέφαρα σάμπως για να ξυπνήσει από βραχνά. Ρωτάω με μια λοξή ματιά τον Ηλία δίπλα μου τι σημαίνουν ετούτα τα καμώματα. Βαστούσε από τα χεράκια τα μικρά, άφωνα φραγκοπαναγιές εμπρός στο θάυμα της άγνωστης κυρίας. Και ως συνήθως ο Ηλίας τα ζώα μου αργά – γρυ δε σκαμπάζει ο απερίγραπτος! Βρίσκει τα πάντα απολύτως φυσικά, διαλεκτικά αιτιολογημένα. Μπορεί – δεν το εξακρίβωσα – να λιμπιζόταν και τις γάμπες της, στητές και χυτές εκεί ψηλά στο παρκεταρισμένο σκαλοπάτι όπως στο παλκοσένικο. Η Φιλιώ μάς γύρεψε να της κάνουμε τη χάρη στις εννιάμισι να τηλεφωνή... ου! αν δεν έχουμε τηλέφωνο θα 'ναι κάπως δύ... – βάλαμε τηλέφωνο! την πρόλαβα – ωραία λοιπόν ας της κάνουμε τη χάρη να καλέσουμε ταξί, θα μείνει στο ξενοδοχείο απόψε, αύριο, μεθαύριο και γενικώς... Το βλέμμα της ξεχάστηκε τώρα στο μετρητή του γκαζιού πλάι στην εξώπορτα – ζοφερό και αλλόκοτο μου φάνηκε σαν να σκεφτόταν εκείνη τη στιγμή ν' ανοίξει το γκάζι αφού πρώτα κλείσει πόρτες και παράθυρα, τόσο εξαντλημένη έδειξε άζαφνα η όψη της – όχι το ταξίδι, όχι η κούραση· οι τοξικές ουσίες αφανίζουν τον ανθρώπινο οργανισμό. Θα μείνει στο ξενοδοχείο απόψε, επανέλαβε κομπιάζοντας λες και προσπαθούσε ταυτόχρονα να θυμηθεί αν αυτό μας το ξανάπε, θα μείνει στο ξενοδοχείο του κύριου Χρίστου Παπαγιάννη, κεντρικό ξενοδοχείο στην οδό Ερμού, αυστηρό ξενοδοχείο για εντίμους εμπορευομένους της επαρχίας, το ζήτημα το έχει τακτοποιήσει τηλεγραφικώς από τη Βοστόνη ο μίστερ Κρις,

μας κατατόπισε και ανέβηκε άλλα δυο σκαλιά. Ξαναστάθηκε. Εγώ ενδιαθέτως πικρογέλασα. Σίγουρα πάσχιζε ν' αποσπρώξει τη στιγμή που αναγκαστικά μετά το γύρισμα της σκάλας θα πατήσει το κεφαλόσκαλο και θα πρέπει να διαβεί την τρίφυλλη μεσόθυρα με τα μπακλαβαδωτά τζαμάκια – πράσινα, κόκκινα, μαβιά – η σουρλουλού! τη βρόντηξε στη μάνα μου κατάρμουτρα και ράγισ' ένα κόκκινο τζαμάκι – θα το 'δε ραγισμένο ακόμα μπαίνοντας στο αντρέ – μιας ημέρας νιόπαντρη και τόλμησε να προσβάλει κατ' αυτόν το χυδαίο τρόπο, που μας τον κουβάλησε από το ψιλικατζίδικο, την κυρία Μαρουσώ την ηρωίδα – ως την ώρα που την γκρέμισε η συμφόρηση, τριγυρνώντας από γραφείο σε μαγαζί σε σπίτι σε γραφείο με τα ρευματικά της πόδια, μάζευε εράνους για τους φυλακισμένους μας – και τούτο το τσόκαρο εξεμάνη επειδή η κυρία Μαρουσώ τής υπέδειξε πως είναι κακοσημαδιά να μαυροφοράει τον αδερφό της αφού έβαλε στεφάνι, ούτε και αρμόζει, κοριτσάκι ανήλικο, να φουμάρει ξετσίπωτα μπροστά στους μεγαλύτερους της, κάθε τόπος και ζακόνι, της υπέδειξε, μιας και μπήκες στο σπίτι μου οφείλεις να συμμορφώνεσαι στην τάξη, η τραπεζαρία μου ντουμάνιασε. Ε, και μεις τι φταίμε αν ο μπαρμπα-Σταύρος με τις τζαναμπετιές του τη ρήμαξε στο ξύλο, δεν της επέτρεψε να κλάψει το Θάνο όταν έπρεπε, για να μας φορέσει τα μαύρα στην απελευθέρωση, στο γάμο του αδερφού μου η γρουσουζα – με τα μαύρα της και με την κατσουφιά της μας βάσκανε τη φαμελιά, το Κίνημα – μας έθαψε! Ωστόσο, κάτω από το σπασμένο φως της κινέζικης πλαφονιέρας του Καλλιμανόπουλου, στα μισά της σκάλας ακίνητη με το κόκκινο μαντό στους ώμους της ριχτό εκείνη τη στιγμή φάνταζε πανέμορφη, ο Ηλίας πλάι μου – τον τσάκωσα! – αλληθώρισε ο κασίδης. Κουκλίτσα Παριζιάνα σάς έφερα και μου την κακοκαρδίζετε μέγαιρες! μας μάλωνε γελώντας καμιά φορά

καλόκαρδα ο συχωρεμένος ο Φάνης μας, η Φιλιώ με το Λαοκράτη στην κοιλιά αγρίμι τρομαγμένο, υστερική – φούντωνε στα βουνά το δεύτερο αντάρτικο ενάντια στους μοναρχοφασίστες, ενάντια στην αμερικάνικη υποτέλεια, ο Φάνης μας συνωμοτικά ετοιμαζότανε – μοναχά εγώ το ήξερα – αχ, και να μην ήτανε η προσωπολατρία, ο σεχταρισμός, η προδοσία του Τίτο... Ο κύριος Παπαγιάννης είναι πρώτος ξάδερφος του μίστερ Κρις, επέμενε η Φιλιώ να μας κατατοπίσει, απόψε και για όσο χρειαστεί να μείνει η Φιλιώ στην Αθήνα... Ανέβηκε αγέρωχη ακόμα δυο σκαλιά – το διαισθάνονται ως και τα παιδιά σου, παλιο-Ηλία ηδονοβλεψία, σε μέμφονται... Ο μίστερ Κρις κατάγεται από τη Σπάρτη και είναι ο, που εργάζεται η Φιλιώ στη Βοστώνη, μας κατατόπιζε κομπιάζοντας και στον Ηλία χαμογέλασε – νά τα μας! μπουρλότο πάω ν' ανάψω εγώ στο σπίτι μου, ο γλειμμένος κορτάκιας να ξεμοναχιάζεται μαζι της κάθε βράδυ ως τις δέκα που επιστρέφω από το φροντιστήριο! Σε θυμάμαι, ναι, που τραυματίστηκες και σ' έστειλε ο, να σε γιατρέψουμε, χαριεντίστηκε η Φιλιώ με τον άντρα μου απροκάλυπτα, ψηνόσουνα στον πυρετό και η Δήμητρα σε κουκούλωσε στο κρεβάτι της, έτρεχε στα περιβόλια κι ας πυροβολούσαν τα εγγλέζικα αεροπλάνα – πολυβολούσαν, τη διόρθωσα, βομβάρδιζαν – για να σου φέρει γάλα από μια κατσίκια, αναπολώντας χαριεντίστηκε η Φιλιώ τη διόρθωσα: και καρότα του 'φερνα, είναι θρεπτικά, το γράφει και η *Γυναίκα*, ένα καρότο ισοδυναμεί... Αποκλεισμένοι στην παγωνιά, Δεκέμβρης, τουρτουρίζαμε, πεινούσαμε, τα χέρια μου είχανε χιονίστρες, αναπόλησε η Φιλιώ και σώπασε. Να τσιμπήσουμε κατιτί και κατόπιν εφόσον το επιθυμείς πας στο ξενοδοχείο, την προσκάλεσα και ανεβαίνω τη σκάλα για να λήξει ο ρεμβασμός, οι μικροαστικές προκαταλήψεις μου ανακατώνουν το νευροφυτικό κι ο ανεκδιήγητος Ηλίας καλλιεργεί αηδιαστικές ευαι-

σθησίες, διανοουμενάκιες! και σου λέει μετά επαναστάτης! νά γιατί ευδοκιμούν στο Κίνημα τόσες προδοσίες, τόσες κλίκες – πρωτίστως με τον εαυτό του ο επαναστάτης οφείλει να 'ναι αμείλικτος... Η Φιλιώ πανικόβλητη καθηλώθηκε μπροστά στο κεφαλόσκαλο: όχι, όχι, έχει φάει στο αεροπλάνο! – κάτι πρόχειρο έχω φτιάξει, την καθησύχασα – αποκλείεται, είναι ώς το λαιμό χορτάτη, περιφρόνησε ωμά την πρόσκλησή μου, και αν κατ' ανάγκην μείνει στην Αθήνα παραπάνω, ωσότου τακτοποιηθούν τάα, μας εξήγησε, ο μίστερ Κρις κανόνισε να εργαστεί η Φιλιώ στο ξενοδοχείο του κύριου Παπαγιάννη. Συνεπώς... πάλι χαμογέλασε ξεδιάντροπα στον άντρα μου: όταν έγιανες σε χάσαμε, εγώ δε σε ξαναείδα από τότε. Σε συναντούσε η Δήμητρα κρυφά; Στεκόμασταν στο απλόχωρο αντρέ, σκούροι οι άδειοι τοίχοι τριγύρω, καφετιές οι πόρτες κατάκλειστες, το γυμνό λαμπιόνι στο τρίφωτο δεκαπέντε κηρίων, πρέπει ν' αντικαταστήσω τα καμένα. Ξανναταμώσαμε τυχαία στο στρατοδικείο, ήταν και ο Ηλίας κατηγορούμενος στη Δίκη των Εξήντα τεσσάρων, δεν την παρακολούθησες, της αποκρίθηκα εγώ στυφά αφού δεν έχει τσίπα και ρωτάει – η αισχρή, το ίδιο βράδυ που καταδικάστηκε ο Φάνης παράτησε το σπίτι μας, τη μάνα μας κι επανέκαμψε στο ψιλικατζίδικο του μπαρμπα-Σταύρου για να τραβολογιέται ανενόχλητη με τον άξεστο λοχία της – ήτανε λέει στον πολιτικό του βίο χτίστης. Εμ, κάτι τέτοιο της ταίριαζε, το γύρευε ο οργανισμός, το αίμα της. Έμαθα τότε στη φυλακή ισοβίτισσα πως μήτε μιαν ώρα δε μαυροφόρεσε τον άντρα της, ένα κεράκι δεν του άναψε στον τάφο, δεν τον επισκέφθηκε μια φορά στην Αίγινα – μήτε πριν από την εκτέλεση να τον κατευοδώσει. Τάχα από το χαγιάτι της να 'ριξε στη βερικοκιά μας καμιά ματιά μετανιωμένη όταν πάγωσε η γειτονιά με τον ολοφυρμό της κυρίας Μαρουσώς – αστροπελέκι την έκαψε μαύρο κούτσουρο στις 4 Μαΐου

τα χαράματα... Έτσι που τα δυο μικρά χοροπηδούσαν κι αλάζανε ενώ μας μοίραζε η Αμερικάνα τα δώρα της ψιθύρισα: Ηλία, απασχόλησέ την όσο να τοιμάσω το φαί... χωρίς να σε αντληθθεί. Δε θα τη χάσω εγώ μέσ' από τα χέρια μου.

Όρμησε η Μαρούλα στην κουζίνα ουρλιάζοντας κουτουλάει στην ποδιά μου, κόντεψε να μου πέσει η πιατέλα με το ψάρι. Καταπόδι της και η Βιβή ουρλιάζει: «Ψέματα, μαμά, λέει ψέματα!» Η Μαρούλα κοπανάει την κούκλα της σαν ξεσκονόπανο πάνω στο φουρνέλο – «Η Βιβή, μαμάκα, τη χάλασε!» ουρλιάζει.

Απαυδισμένη πια ξεφώνισα: «Ηλία! Τρέχα να συμμαζέψεις τ' αλανάκια σου γιατί θα τις...»

Με το πάσο του έφτασε ο χουζουρλής και με την ασκήμια της ζωής ξεπατικωμένη στις φακίδες του. Τι κάνει; του έγνεψα. Δεν κατάλαβε ο ηλίθιος! Ξύνει τα πυρρόξανθα μαλλιά, μου γνέφει: ποιος; – τον πνίγεις; Τέλος με τα πολλά...

«Την άφησα στην κάμαρα της κυρίας Μαρουσώς».

Τώρα παρά λίγο να ουρλιάξω εγώ. Ψιθύρισα: «Τι γυρεύει εκεί μέσα η; Γιατί την έμπασες;»

«Τριγυρνάει το σπίτι».

«Τι;»

«Ανοίγει τις πόρτες, μπαίνει σαν υπνωτισμένη στα δωμάτια».

«Τι λέει; Ανάβει και τα φώτα;»

«Δε μιλάει. Σαν υπνωτισμένη. Δε μου αποκρίθηκε που την ευχαρίστησα για τα δώρα της... βγήκε στο μπαλκόνι». Λαχάνιασε να συγκρατεί τα δυο τέρατα – αφηνιασμένα τον τραβολογάνε, κλοτσοχτυπιούνται και σκληρίζουνε.

Ασυνάρτητη – να την πάρει η οργή! Αναπολεί τα κρίματά της τριγυρνώντας το σπίτι μου ή εκτιμάει την αξία του; Ξερίζωσα το τσουλούφι της Βιβής που ίδια σφυρίχτρα τσίριζε.

Και η Μαρούλα σκούζει απύλωτη, η απίθανη αμερικάνικη κούκλα της ένα μάτσο κουρέλια. Ψιθύρισα: «Τελεί υπό την επήρεια...»

Δεν παίρνει κάβο ο βλάκας. Τον ρωτάω λοιπόν εάν η βρόμα ρούφηξε μονοκοπανιά κάνα κουαντρό, κάνα πίπερμαν, είναι αλκοολική τρελοαμερικάνα, αλκοολική! – Όχι, δεν ήπιε τίποτα. – Είναι σίγουρος; – Εκατό τοις εκατό! – Και πώς είναι τόσο σίγουρος; – Μα ο Ηλίας δεν τη φίλεψε τίποτα. – Γιατί; ψιθυριστά τον αγριεύω, δεν είπαμε να την περιποιηθού; Διαμαρτύρεται ο ανάξιος: Δεν κάθισε στο σαλόνι διόλου. Θέλησε να την ευχαριστήσει ο Ηλίας για την ξυριστική, σαν υπνωτισμένη άνοιξε την μπαλκονόπορτα κι από το μπαλκόνι κοιτούσε τα δέντρα στην πλατεία. Είναι άρρωστη;

«Τοξικομανής».

Γούρλωσε τ' άχρωμα μάτια αποσβολωμένος.

«Είναι τοξικομανής και τύπτεται», χαμογελώ με την ηδονή της δικαιοσύνης – πιο βαθιά ταξική εκδίκηση υπάρχει;

«Σου ομολόγησε... τέτοιο πράγμα!»

«Πρόδωσε τον Αγώνα και τον αδερφό μου, τη μάνα μου, εμένα! Έπειτα, όλοι οι Αμερικάνοι...» Και τους χούγιαξα με το πλούσιο κοντράλτο μου. «Στα κρεβάτια τους! Αμέσως! Δεν τις νταγιαντίζω τις αλανιάρες, πάρ' τες!»

Στο κατώφλι της κουζίνας έχει εμφανιστεί η Αμερικάνα. Συνεχίζει την περιδιάβαση στο σπίτι μου – υπνοβάτισσα, αφανισμένη από το σπέρτο, από τα ναρκωτικά, από τα φαντάσματα – η παλιοβρόμα!

